

K. Schippers. *Eb. Verhalen en beschouwingen. Querido*

Hoe ervaart iemand die een zintuig minder tot zijn beschikking heeft de wereld? Hoe vult een blinde het gemis van zijn gezichtsvermogen aan, een dove dat van zijn gehoor? Over deze vragen heeft de wetenschap ongetwijfeld een bibliotheek volgeschreven. Ook K.Schippers schrijft erover, maar niet met wetenschappelijke belangstelling. Voor hem zijn de ervaringen van blinden en doven een aanleiding om zijn eigen gewaarwordingen aan een nader onderzoek te onderwerpen. De blindheid en de doofheid van anderen gebruikt hij, in wat je een oefening van de verbeelding zou kunnen noemen, om los te komen van de normale manier van waarnemen.

Vervreemding en verwondering - daar lijkt Schippers vooral op uit te zijn, wanneer hij in *De berg en de steenfabriek* (1986) verslag uitbrengt van een wandeling op het „natuurpad voor blinden" dat is aangelegd op het eiland Texel. Met hetzelfde oogmerk denkt hij in *Museo sentimental* (1989) na over het boek *Deafness* van de Zuidafrikaanse schrijver David Wright en in zijn derde en meest recente bundel verhalen en beschouwingen *Eb* over het boek *Touching the rock* van de blinde schrijver John Hull.

De wereld verliest haar vanzelfsprekendheid wanneer je je inbeeldt niet meer te kunnen zien en horen. Niet dat het mogelijk is met behulp van de verbeelding hetzelfde te ervaren als een blinde of een dove, maar wat je hoort en ziet wordt wel anders - vreemd, nieuw, uniek - dan gewoonlijk. Aan het eind van zijn Texelse wandeling schrijft Schippers: „Even is het of ik de enige ben die kan zien, of ik niemand anders zou kunnen uitleggen wat dat betekent, de hoogte van een boom, de kleur van zand".

Dit soort ervaringen verruimt de perceptie en vergroot de alertheid, doordat men zich beter bewust wordt van de beperkingen waaraan de normale waarneming onderhevig is. „Als dit Ierland was,/ zou ik beter kijken", luidt de volledige tekst van het gedicht „Bij Loosdrecht" in de (samen met C.Budding' geschreven) bundel *128 vel schrijfpapier* (1967). Het doet er niet toe hoe groot of klein de inbreuk op de gewoonte is, het resultaat leidt hoe dan ook tot een andere manier van zien.

De nadruk op de beperkingen van de gewoonte heeft een lange voorgeschiedenis, zowel in de filosofie als in de kunst. Sinds Kant weten we dat denken en waarnemen bij voorbaat bepaald zijn door tijd en ruimte en door de categorieën van het verstand. De wereld die we waarnemen is afhankelijk van ons waarnemingsvermogen; hoe die wereld zou zijn zonder onze perceptie blijft onkenbaar. Hier bevindt zich een grens die niet kan worden overschreden en die juist daarom op menigeen zo'n onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefent.

Met name de moderne kunst en literatuur hebben zich met grote volharding in dit grensgebied begeven, in de hoop ondanks alles toch nog iets aan het onkenbare te ontfoetselen. Tussen wat we weten en wat we niet kunnen weten ligt een zone of een drempel, die door schrijvers en kunstenaars naarstig wordt geëxploreerd. In zijn vorig jaar verschenen proefschrift *Sluijproutes & dwaalwegen* heeft Anthony Mertens een aantal van deze „drempelverkenningen" onderzocht, met de bedoeling er een „liminale poëtica" uit te distilleren.

Ook in het werk van K. Schippers is zo'n poëtica actief. Wat hij zoekt is

„vluchtig eigendom", om een titel van een van de verhalen uit *Eb* te gebruiken. Iets dat hoogstens een moment valt te grijpen en dat daarna alleen met andere middelen weer kan worden opgeroepen en gesuggereerd. De kunst waarin Schippers is geïnteresseerd laat niet zozeer een andere werkelijkheid zien, maar probeert de werkelijkheid anders te tonen, zonder dat de gewoonte eraan te pas komt.

Zo schrijft hij in *Eb* over de schilderijen van Yves Tanguy dat ze verbeelden „wat er overblijft als iemand niet meer in staat is betekenis aan wat dan ook toe te kennen en elke zingeving is verbrijzeld". Bij de meisjes op de schilderijen van Balthus gaat het om „de laatste schoonheid van de jeugd, de laatste zelfstandigheid van die schoonheid, net voor die wordt weggegeven of verkwanseld". Op de stillevens van Jean-Baptiste Simeon Chardin en Willem Claesz. Heda ziet Schippers „een glimp van het moment voordat de onvermijdelijke verbindingen zijn ontstaan".

Het aantrekkelijke van deze beschouwingen is dat ze wat ze beschouwen in zekere zin proberen te evenaren. Schippers is geen gewone kunstcriticus. Zijn affiniteit met de kunstwerken waar hij over schrijft is het gevolg van zijn eigen - gespeelse - worsteling met de gewoonte. Zijn beschouwingen bestaan uit associaties waarin eigen ervaringen met het kunstwerk een verbinding aangaan, die net iets meer oplevert dan de som der delen. Het resultaat is een helderheid en een transparantie die bij een gewone benadering waarschijnlijk nooit zouden zijn bereikt.

Schippers gebruikt de eigen ervaring als een omweg om bij het kunstwerk uit te komen. Voor Tanguy reist hij bijvoorbeeld naar Locronan in Bretagne, waar de baai bij *eb* hem het beeld oplevert dat hij vervolgens op de schilderijen van Tanguy herkent. De ontvankelijkheid voor de meisjes van Balthus wordt bevorderd door wat hij op een terras meemaakt. Bij een schilderij van Lucian Freund komt hij terecht na een uitvoerig beschreven bezoek aan het Londense Savoy Hotel en het afgebrande Savoy Theatre.

Schippers beperkt zich overigens niet tot kunstwerken. Met dezelfde instelling gaat ook willekeurige dingen in de realiteit te lijf. Hij vergelijkt door een elektronen-microscop onherkenbaar vergrote stukjes kurk met de onherkenbaarheid van zeventig jaar oude glazen, die zijn bedekt met een „geklonterde bruin-grijze laag". In het verhaal „Bliksembezoek" blijken versprekingen tot „onbekende vergezichten" te kunnen leiden. Een boek van de bioloog Lyall Watson, waarin allerlei ogenblikken worden beschreven waarop voorwerpen „beziel" leken te zijn, heeft volgens Schippers de verdienste dat „het laat zien wat er zou gebeuren als we de lichte interpretaties van het levenloze, die onze dagen vullen, niet meer zouden verzwijgen".

Telkens gaat het om dat wat doorgaans over het hoofd wordt gezien, omdat we ons te weinig bewust zijn van hoe we kijken. Ter remedie hebben we de kunst, waardoor we - al is het maar voor even - uit onze gewone doen worden gehaald. Uit de verwondering die zo ontstaat, kwam ooit de metafysica voort, die met behulp van „eeuwige" principes ook het onkenbare in kennis wist te veranderen. Schippers blijft dicht bij huis; hij tast alleen de randen af van de zintuiglijk waarneembare wereld. Zijn beschouwingen en verhalen gaan nooit verder dan de kunst die er het object van is. Maar dank zij nieuwsgierigheid en stilistische precisie slaagt hij er wel in die kunst, evenals de overige zaken die in *Eb* aan de orde komen, aan ander aanzien te geven. (*de Volkskrant*, 17-7-1992)